

Kalendarium

KRONIKA STOSUNKÓW REPUBLIKI FEDERALNEJ NIEMIEC Z EUROPEJSKIMI KRAJAMI SOCJALISTYCZNYMI

listopad - grudzień 1988 r.

Listopad

1 XI — Podczas ceremonii wręczenia prezydentowi Francji François Mitterrandowi i kanclerzowi Helmutowi Kohlowi nagrody Karola Wielkiego prezydent federalny Richard von Weizsäcker oświadczył, iż Zachód ma obowiązek czynnie włączać się do podjętej przez ZSRR próby realizacji reform politycznych. Zdaniem Weizsäckera niepokój o to, że zachodnie kredyty ułatwią dobrożenie Armii Radzieckiej, jest wynikiem „krótkowzrocznego myślenia Zachodu, kierującego się przesłankami konkurencyjności”.

2 XI — Na zebraniu centralnego aktywu CDU sekretarz generalny partii Heiner Geissler stwierdził, iż dla niego państwo narodowe starego typu „nie ma już żadnej przyszłości”, a zatem sprawa granic także „traci na znaczeniu”. W opinii H. Geisslera jest „historycznym błędem sądzić, że będzie można przywrócić niemieckie państwo narodowe w granicach z roku 19XY”.

2 XI — Federalny minister obrony Rupert Scholz (CDU) wezwał Związek Radziecki do zademonstrowania, iż państwo to ma zamiar odejść od polityki hegemonii opartej na przewadze wojskowej. R. Scholz dał wyraz nadziejom, że ZSRR zmieni swe stanowisko w sprawie publikacji informacji o charakterze wojskowym. Minister podkreślił, że jest pod wrażeniem „rozmiarów otwartości, z którą spotkał się podczas wizyty w Moskwie”.

2 XI — Agencja ADN poinformowała o wymianie dokumentów ratyfikujących porozumienie o partnerstwie między miastami Gotha (NRD) i Salzgitter (RFN).

3 XI — Rozpoczynający się w Bonn 52 szczyt francusko-zachodnoniemiecki poświęcony był głównie relacji kanclerza

H. Kohla z rozmów przeprowadzonych na Kremlu. Uzgodniono, że RFN i Francja będą odtąd uzgadniać wspólną politykę wobec Związku Radzieckiego.

3 XI — Szef frakcji CDU/CSU w Bundestagu Alfred Dregger (CDU) wyraził opinię, że H. Geissler powinien odwołać swe sugestie, jakoby wysuwanie roszczeń do granic z 1937 r. jest anachronizmem.

5 XI — Marszałek Sejmu PRL Roman Malinowski przyjął przebywającą w Polsce wiceprzewodniczącą Bundestagu Anne-Marie Renger (SPD). Pani A.-M. Renger towarzyszyła grupie deputowanych socjaldemokratycznych.

7 XI — Jugosłowiański minister spraw zagranicznych, b. ambasador tego kraju w RFN Budimir Lončar rozpoczął oficjalną wizytę w Bonn. Niemcy Zachodnie są największym zachodnim partnerem Jugosławii, która wiąże z tym duże nadzieje na uzyskanie pomocy w przezwyciężeniu kryzysu gospodarczego.

7 XI — W wywiadzie dla „Nordwest Zeitung” minister spraw zagranicznych RFN Hans-Dietrich Genscher (FDP) powiedział, że należałoby „rozsądnie zrewidować” listy towarów i technologii, których eksport do krajów socjalistycznych jest zabroniony oraz zredukować je do rozsądnych rozmiarów. H.-D. Genscher wezwał też do stworzenia jednolitej koncepcji rozbrojenia Zachodu w zakresie broni konwencjonalnych.

7 XI — Do RFN udało się czterech oficerów Ludowego Wojska Polskiego w celu przeprowadzenia inspekcji działalności wojskowej w północno-zachodniej części Niemiec. Wizyta ta odbywa się w myśl ustaleń Konferencji Sztokholmskiej w sprawie środków budowy zaufania i rozbrojenia w Europie.

9 XI — Wizytę w stolicy NRD rozpoczął szef Urzędu Kanclerskiego Wolfgang

Schäuble (CDU). Gość z RFN przyjęty został m.in. przez Ericha Honeckera i ministra spraw zagranicznych Oskara Fischera. Na zakończenie pobytu w Berlinie Wschodnim W Schäuble oznajmił dziennikarzom, że władze NRD zrezygnowały z łączenia kwestii współpracy obu państw w zakresie oczyszczania wód Łaby ze spornym problemem uściślenia przebiegu linii granicznej wzdłuż tej rzeki. Polityk zachodnioniemiecki uznał tę decyzję za przełomową. Podczas rozmów omawiano także problematykę rozbrojeniową i praw człowieka. W wypowiedzi dla prasy szef Urzędu Kanclerskiego powiedział: „Przyjechałem świadomy istniejących problemów w stosunkach między obu państwami w Niemczech, wracam ze świadomym problemów optymizmem”.

9 XI — Występujący na zakończenie dwudniowej konferencji zachodnioeuropejskich partii chadeckich H. Kohl opowiedział się — acz z pewnymi zastrzeżeniami — za wysuniętą przez Michaiła Gorbaczowa ideą „wspólnego domu europejskiego”.

9 XI — Przebywający w Bonn szef jugosłowiańskiej dyplomacji B. Lončar poinformował na konferencji prasowej o swych rozmowach z min. H.-D. Genscherem.

9 XI — Podczas centralnych uroczystości związanych z pięćdziesiątą rocznicą Nocy Kryształowej kanclerz H. Kohl powitał z zadowoleniem fakt wyrażania w ostatnim czasie przez władze NRD gotowości do wzięcia na siebie części odpowiedzialności, jaka wspólnie spoczywa na Niemczech za zbrodnie z okresu Trzeciej Rzeszy.

9 XI — Parlamentarny sekretarz stanu w federalnym ministerstwie spraw wewnętrznych Carl-Dieter Spranger (CSU) poinformował odpowiednią komisję *Bundestagu*, że w br. zatrzymano 52 agentów z państw Układu Warszawskiego. Większość z nich pochodziła z Związku Radzieckiego.

9 XI — Przewodniczący parlamentarnej komisji *Bundestagu* ds. wewnętrzniemieckich Hans-Günter Hoppe (FDP) powiedział, że „upór” władz NRD coraz bardziej staje się główną przeszkodą w rozwoju stosunków między obu państwami niemieckimi. H.-G. Hoppe poddał krytyce obowiązkowa wymianę dewiz i wezwał do zintensyfikowania współpracy na rzecz skuteczniejszej ochrony środowiska.

10 XI — Kanclerz H. Kohl omówił na forum *Bundestagu* wyniki swej wizyty w Związku Radzieckim stwierdzając przy tym, że zarysowała się możliwość

osiągnięcia postępu w sprawie Berlina. Oświadczył także, że Niemcy Zachodnie pragną również m.in. wypracowania trwałego porozumienia z Polską. Występujący w trakcie debaty nad oświadczeniem kanclerza przewodniczący SPD Hans-Jochen Vogel odniósł się pozytywnie do wyników podróży kanclerza.

11 XI — Prasa NRD zareagowała z oburzeniem na znane wystąpienie przewodniczącego *Bundestagu* Philippa Jenningera (CDU) w rocznicę Nocy Kryształowej. Agencja ADN stwierdziła, że „Jenninger użył faszystowskich sformułowań i nie zawahał się przed wielokrotnym cytowaniem przywódców nazistowskich”.

12 XI — Warszawska „Polityka” opublikowała artykuł b. attaché prasowego ambasady RFN w Polsce Klaus Reiffa. Autor pisze m.in.: „Będem jest zarówno twierdzenie, iż w Polsce Niemców już nie ma, jak też szczeranie niemieckiej mniejszości na ponad milion”.

15 XI — W Bremie odbyły się centralne uroczystości na terenie RFN związane z 70 rocznicą odzyskania przez Polskę niepodległości.

17 XI — Przemawiając na zwołanym w Hamburgu Zgromadzeniu Północnoatlantyckim kanclerz H. Kohl poddał krytyce politykę Związku Radzieckiego w kwestii zbrojeń i rozbrojenia.

18 XI — W ostatnim dniu sesji Zgromadzenia Północnoatlantyckiego b. kanclerz Helmut Schmidt wypowiedział się sceptycznie co do szans przebudowy w ZSRR. Zdaniem H. Schmidta, gdyby Gorbaczow poniósł fiasko, „to ci, którzy przyjdą po nim, najprawdopodobniej wybiorą bardziej ekspansjonistyczny, agresywny kurs”.

18 XI — Na spotkaniu z korpusem dyplomatycznym w Bonn H. Kohl powiedział, iż Republika Federalna opowiada się za zerwaniem z konfrontacją i przełamaniem zastoju w stosunkach między Wschodem a Zachodem oraz za stabilnym dialogiem i współpracą.

18 XI — Dziennik „Neues Deutschland” zaatakował kanclerza H. Kohla w związku z podziękowaniem, złożonym podczas pobytu w Stanach Zjednoczonych prezydentowi R. Reaganowi za jego „niezapomniane przemówienie wygłoszone u stóp Bramy Brandenburskiej”.

18 XI — W udzielonym dziennikowi „Neue Presse” wywiadzie rzecznik frakcji socjaldemokratycznej w *Bundestagu* ds. polityki niemieckiej Hans Rüdiger zapropionował władzom NRD, by także to państwo zaczęło przyjmować przesiedleńców pochodzenia niemieckiego z pozostałych krajów socjalistycznych.

Zdaniem H. Büchlera jest jednak rzeczą ważniejszą, by NRD wpływała na swych sojuszników domagając się lepszych warunków życia dla poszczególnych niemieckich mniejszości narodowych.

18 XI — Agencja DPA opublikowała obliczenia tzw. Wspólnoty Roboczej 13 Sierpnia na temat liczby uciekinierów z NRD. W ciągu 10 miesięcy 1988 r. na Zachód przedostało się nielegalnie 8051 obywateli NRD, tj. o 179 więcej niż w 1987 r. 491 obywateli NRD przekroczyło granicę niemiecko-niemiecką, pozostali przybyli do RFN przez kraje trzecie lub nie wrócili z wizyty w Niemczech Zachodnich i Berlinie Zachodnim.

18 XI — Według enerderskiej agencji ADN rzekome próby werbunku obywateli NRD przez zachodnioniemieckie służby specjalne mogą spowodować restrykcje w ruchu osobowym między dwoma państwami niemieckimi.

19 XI — „Die Welt” opublikowała rozmowę z doradcą kanclerza H. Kohla Horstem Teltschikiem pt. *Helmut Kohl nie chce planu Marshalla dla ZSRR*.

20-24 XI — Z oficjalną wizytą w Bułgarii przebywał prezydent Richard von Weizsäcker, który przeprowadził rozmowy m.in. z Todorom Żiwkowem i spotkał się z głową bułgarskiego kościoła prawosławnego patriarchą Maksymem. W rozmowach z przedstawicielami rządu bułgarskiego dominowała sprawa przemian w ZSRR i krajach socjalistycznych, wkład Bułgarii i RFN w proces KBWE, współpraca Bułgarii z EWG oraz problemy rozbrojenia i kontroli zbrojeń. Towarzyszący R. v. Weizsäckerowi minister H.-D. Genscher przeprowadził szczegółowe rozmowy ze swym bułgarskim kolegą Peterem Mladenowem. Postanowiono usprawnić procedurę wizową, ratyfikowano umowę o unikaniu podwójnego opodatkowania, utworzono dwie grupy robocze w dziedzinie humanitarnej i konsularnej. Podpisano porozumienie o utworzeniu w Sofii i Monachium instytutów kultury. Prezydent R. v. Weizsäcker otrzymał tytuł doktora *honoris causa* Uniwersytetu Sofijskiego. Podróż ta była pierwszą oficjalną wizytą głowy państwa zachodnioniemieckiego w tym kraju, a jednocześnie rewizytą podróży Żiwkowa do Bonn w czerwcu 1987 r.

20 XI — Z kilkudniową wizytą przybył do RFN w charakterze przewodniczącego Towarzystwa Wiedzy Powszechnej minister Kultury i Sztuki Aleksander Krauwitz. Gospodarzem był zachodnioniemiecki Związek Uniwersytetów Ludowych (DVV), na którego czele stoi min. Rita Süßmuth (CDU).

21 XI — W Berlinie rozpoczęła się VIII runda obrad wspólnej grupy roboczej SPD-SED ds. polityki bezpieczeństwa. Gremium kontynuowało dyskusję wokół kwestii zachowania stabilizacji w Europie na możliwie najniższym poziomie broni i sił zbrojnych oraz nad redukcją tzw. asymetrii sił zbrojnych obu stron na kontynencie. Delegacjom przewodniczyli Herman Axen (SED) i Egon Bahr (SPD). Członkowie obu delegacji zostali następnego dnia przyjęci przez ministra obrony NRD Heinza Kesslera. Działacze SPD byli pierwszymi politykami zachodnioniemieckimi, jacy przeprowadzili rozmowy z ministrem obrony NRD.

22 XI — Przebywający w Moskwie federalny minister spraw wewnętrznych Friedrich Zimmermann (CSU) spotkał się ze swym radzieckim odpowiednikiem Wadimem Bakatinem, z którym omówił problemy współpracy obu państw w zakresie zwalczania narkomanii. Omawiano również sprawy przesiedleńców pochodzenia niemieckiego. Zimmermann przebywał w stolicy ZSRR w związku ze zorganizowaną przez UNESCO konferencją poświęconą rozwojowi kultury fizycznej.

22 XI — W trakcie debaty budżetowej w Bundestagu przewodniczący SPD Hans-Jochen Vogel poddał krytyce politykę rządu wobec państw socjalistycznych, a zwłaszcza pomijanie niektórych państw: „Przykładowo Polska nie potrzebuje tylko napomnień lub dobrych rad. Potrzebuje ona przede wszystkim naszej pomocy”. Z kolei rzecznik frakcji parlamentarnej Zielonych Helmut Lippelt mówił o wrażeniu „ducha Rapallo” na linii Bonn-Warszawa-Moskwa.

22 XI — Według rzecznika rządu federalnego głównym tematem rozmów kanclerza H. Kohla z przybyłym do RFN premierem Włoch Ciriaco de Mitą były stosunki między Wschodem a Zachodem. H. Kohl przedstawił gościowi wyniki swej ostatniej wizyty w Związku Radzieckim.

22 XI — Federalny Urząd Statystyczny w Wiesbaden podał, że eksport z RFN do NRD w ciągu pierwszych 10 miesięcy 1988 r spadł o 6% (do poziomu 5,58 mld DM), natomiast import wzrósł o 3%, do wartości 5,56 mld DM.

23 XI — Agencja ADN określiła doniesienia zachodnioniemieckich środków masowego przekazu na temat rozkazu strzelania na granicy między obu państwami niemieckimi jako „szerzenie propagandy”.

25 XI — Zachodniobrzeńska gazeta „Berliner Morgenpost” podała, że istnieją

uzasadnione obawy, iż władze NRD pragną ograniczyć wyjazdy turystyczne na Zachód po bardzo ostrej reakcji tego kraju na rzekomą próbę zwerbowania turystów w NRD przez Federalny Urząd Ochrony Konstytucji.

26 XI — Wybrana poprzedniego dnia przewodnicząca Bundestagu Rita Süsmuth (CDU) przebywała w Warszawie w związku ze spotkaniem przewodniczących parlamentów krajów europejskich, USA i Kanady. Przed odlotem R. Süsmuth spotkała się na Okęciu z powracającym z Austrii premierem Mieczysławem F. Rakowskim. Podczas rozmowy obecny był minister spraw zagranicznych Tadeusz Olechowski.

26 XI — Wizytę w RFN zakończyła delegacja Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego z wiceprzewodniczącym Naczelniczego Komitetu Dominikiem Ludwiczakiem. Przeprowadzono rozmowy w Federalnym Ministerstwie Wyżywienia, Rolnictwa i Leśnictwa, delegacja spotkała się także z C. Heeremannem, przewodniczącym Niemieckiego Związku Chłopów oraz z W. Crollem, przewodniczącym Federalnego Związku Spółdzielczego.

27 XI — Ministrowie spraw zagranicznych Francji i RFN Roland Dumas i Hans-Dietrich Genscher, którzy spotkali się w Tybindze, omawiali m.in. kwestię stosunku do Związku Radzieckiego.

27 XI — W audycji telewizyjnej *Bonn direkt* szef Urzędu Kanclerskiego Wolfgang Schäuble mówił o „sprzecznych sygnałach” dochodzących z NRD. W. Schäuble stwierdził, że proces otwarcia w NRD jest obecnie „w sferze wewnętrznej zatrzyman”, co szkodzi rozwojowi stosunków niemiecko-niemieckich. Pozytywnym elementem w tych stosunkach jest np. wysoki poziom ruchu turystycznego.

29 XI — Władze NRD oskarżyły RFN o udzielenie poparcia dla „werbunku” trzech 17-letnich członków znanego Chóru Świętego Krzyża z Drezna i przestrzegły Bonn przed stwarzaniem sytuacji obciążającej stosunki niemiecko-niemieckie. Trzech chłopców odłączyło się od grupy podczas występów w Tokio i zwróciło się o pomoc do tamtejszej ambasady zachodnioniemieckiej.

30 XI — W Karlsruhe podpisano porozumienie między RFN i NRD w sprawie konserwacji zabytkowych budynków.

30 XI — Ambasador polski w RFN Ryszard Karski udekorował Komandorią Orderu Zasługi PRL Eugena Selbmanną,

wieloletniego doradcę ds. polityki zagranicznej frakcji parlamentarnej SPD w Bundestagu.

Grudzień

1 XII — Podczas tzw. debaty o stanie narodu w Bundestagu kanclerz H. Kohl stwierdził, że w NRD prawdopodobnie zostaną wprowadzone ogólne jednolite przepisy dotyczące podróży obywateli do innych krajów. Kohl wskazał, iż „pewne ułatwienia są równocześnie z powstającym wrażeniem rosnącego ucisku. Dotyczy to przede wszystkim klimatu w NRD. Na rozczarowania te wpływają przede wszystkim zawiedzione oczekiwania ludzi”. Kanclerz mówił też o wielu „istotnych obciążeniach” utrzymujących się w stosunkach niemiecko-niemieckich: zakazie wjazdu do NRD b. obywateli tego państwa, strzelaniu na granicy między obu państwami, utrudnianiu pracy dziennikarzom zachodnim. W trakcie debaty H.-J. Vogel opowiedział się m.in. za nawiązaniem oficjalnych stosunków między Bundestagiem a Izłą Ludową NRD. Minister ds. stosunków wewnętrzniemieckich Dorothee Wilms (CDU) oświadczyła, iż problem niemiecki jest w istocie rzeczy problemem praw człowieka.

1 XII — W trakcie obrad siódmego plenum SED E. Honecker powiedział, że poziom życia w NRD jest „w zasadzie wyższy” niż w RFN.

2-3 XII — Kanclerz H. Kohl i minister H.-D. Genscher wzięli udział w zorganizowanej na greckiej wyspie Rodos obradach przywódców 12 krajów EWG. Podczas rozmów wiele uwagi poświęcono stosunkom z krajami socjalistycznymi wyrażając gotowość stałego z nimi współdziałania w celu przezwyciężenia podziału Europy. Podkreślono wolę rozwijania współpracy gospodarczej z krajami RWPG. Przywódcy państw EWG opowiedzieli się przy tym za ścisłym przestrzeganiem Aktu Końcowego KBWE i zapewnieniem stabilnej równowagi sił konwencjonalnych w Europie na możliwie najniższym poziomie oraz za całkowitym i kontrolowanym usunięciem broni chemicznych.

3 XII — Minister H.-D. Genscher oceniając dyskusję telewizyjną Miodowicz-Wałęsa podkreślił wolę rządu federalnego rozbudowy stosunków z Polską we wszystkich dziedzinach. H.-D. Genscher życzył sukcesu polskiej polityce reform i sformułował pogląd, że polityce tej powinna służyć rozbudowa wzajemnych stosunków.

4 XII — Podczas uroczystości z okazji czterdziestolecia *Freie Universität* burmistrz Berlina Zachodniego Eberhard

Diepgen (CDU) wyraził nadzieję, że stanie się możliwa współpraca tej uczelni z Uniwersytetem Humboldta w Berlinie wschodnim.

4 XII — Uznawany w RFN za wybitnego znawcę problematyki państw socjalistycznych Wolfgang Leonhard powiedział w programie telewizyjnym „Niebezpieczeństwa dla Gorbaczowa?”, iż „w najbliższych 2-3 najbliższych dla pierestrojki latach okaże się jednoznacznie, czy system jest reformowalny”. Decydującą próbę stanowić będzie to, czy „reformatorom uda się poprawić — i to w sposób drastyczny — zaopatrzenie rynku, nade wszystko w artykuły żywnościowe”.

5 XII — Minister H.-D. Genscher przyjął przebywającego w RFN ministra stanu w rządzie węgierskim Imre Pozsgaya. Polityk węgierski przedstawił zamiary swego rządu w dziedzinie reform. Jak podał „General Anzeiger” Genscher był wyraźnie pod wrażeniem zamiarów Budapesztu dokonania postępu w kwestii pluralizmu i demokracji, „do czego gościa wyraźnie zachęcał”. Omówiono sprawy związane ze zbliżającą się wizytą zachodnioniemieckiego ministra na Węgrzech.

5 XII — Występujący w Bonn na imprezie z okazji 40 rocznicy Deklaracji Praw Człowieka działacz socjaldemokratyczny Jürgen Schmude stwierdził, iż niektóre praktyki władz NRD wobec swych obywateli naruszają zobowiązania międzynarodowe.

5 XII — Na konferencji prasowej w Bonn minister ds. stosunków wewnętrzniemieckich D. Wilms podała, że liczba przesiedleńców z NRD jest w bieżącym roku dwukrotnie wyższa niż w roku ubiegłym. Do końca listopada przybyło do RFN w ramach akcji łączenia rodzin 25 135 Niemców z NRD, lecz oprócz tego przyjęto ok. 10 tysięcy obywateli tego kraju, którzy przedostali się poprzez kraje trzecie. Liczba podróży turystycznych w obie strony ponownie przekroczy w 1988 r. granice 5 milionów. Pani D. Wilms powiedziała, że strzelanie na granicy pozbawia NRD wiarygodności.

6 XII — Ministerstwo spraw zagranicznych NRD złożyło w Urzędzie Kanclerskim w Bonn protest w związku z podjętymi jakoby przez Urząd Ochrony Konstytucji próbami „zwerbowania do realizacji zadań szpiegowskich członków delegacji SED”, która przebywała w RFN na zaproszenie Niemieckiej Partii Komunistycznej (DKP). Delegacja opuściła Niemcy Zachodnie przed upływem przebidywanego terminu.

6 XII — „General Anzeiger” podał, że H.-D. Genscher „podjął inicjatywę na rzecz otwarcia nowego rozdziału w stosunkach niemiecko-polskich”. Podczas ostatniej rozmowy z ambasadorem R. Karskim H.-D. Genscher wyraził przekonanie, że minister T. Olechowski wkrótce przybędzie do RFN. „Rząd federalny — pisze dziennik — pragnie sukcesu polskiej polityki reform i chce w miarę swych sił wspierać tę politykę”.

6 XII — Monachijski dziennik „Süddeutsche Zeitung” opublikował wywiad z premierem M. F. Rakowskim.

7 XII — Agencja Reutera cytuje oświadczenie wydane przez kanclerza H. Kohla, stwierdzające m.in.: „Rząd federalny oraz sojusznicy RFN od dawna domagali się od Związku Radzieckiego, by ten zlikwidował swą przygniatającą przewagę w dziedzinie sił konwencjonalnych. Jednostronne redukcje, o których dziś zakomunikowano, w znacznej mierze wychodzą naprzeciw tym niepokojom Zachodu”.

7 XII — Przewodniczący SPD H.-J. Vogel podczas rozmowy z dziennikarzami w Bonn mówił z uznaniem o reformach zachodzących w krajach socjalistycznych. Przywódca zachodnioniemieckiej opozycji stwierdził też, że socjaldemokraci nalegają na rząd boński, by ten bardziej zaangażował się w dialog RFN-Polska.

7 XII — Nadburmistrz Hamburga i szef rządu krajowego Hennning Vorscherau (SPD) przyjął grupę polskich dziennikarzy, którzy przebywają w RFN na zaproszenie wspólnoty towarzystw niemiecko-polskich. Organizatorem wizyty jest miesięcznik „Dialog”.

8 XII — Czołowi politycy zachodnioniemieccy z dużym zadowoleniem powitali radzieckie propozycje rozbrojenia. Rzecznik rządu bońskiego Friedhelm Ost przekazał tekst wypowiedzi kanclerza H. Kohla, który w deklaracjach M. Gorbaczowa dostrzegł „dobrą szansę osiągnięcia stabilności w odniesieniu do sił konwencjonalnych w Europie”. Minister obrony Rupert Scholz (CDU) powiedział, że „Gorbaczow musi dokonać rzeczywistych i sprawdzalnych redukcji żołnierzy i sprzętu”. Volker Rühe (CDU) oświadczył, że „NATO musi odpowiedzieć spektakularnymi i daleko idącymi posunięciami” w dziedzinie redukcji zbrojeń, aby wygrać z Gorbaczowem walkę o serca i umysły” opinii publicznej. Zdaniem tego polityka Pakt Północnoatlantycki powinien zmierzać do redukcji swych sił, likwidacji artylerii nuklearnej oraz proponować redukcję Układu Warszawskiego i NATO o połowę.

8 XII — H.-D. Genscher wziął udział w brukselskim spotkaniu ministrów spraw zagranicznych państw NATO. Obrady zostały zdominowane przez nowe radzieckie propozycje rozbrojeniowe, które zostały z zadowoleniem powitane przez zgromadzonych.

8 XII — Sekretarz KC Węgierskiej Partii Robotniczej Mátyás Szűrös w wywiadzie dla „Süddeutsche Zeitung” ustosunkował się m.in. do praktykowanego przez RFN „wykupywania” zamieszkających w Rumunii Niemców: „Rozumiemy, że jest to rozwiązanie przymusowe. Sytuacja Niemców w Siedmiogrodzie jest inna niż dwóch milionów Węgrów tam zamieszkających, przy tym Republika Federalna posiada całkiem inne możliwości niż Węgry. Na pewno nie jest to najlepsza metoda. Byłoby oczywiście lepiej, gdyby zatroszczono się o poprawę warunków życia w Rumunii”.

9 XII — Przemawiając na sesji *Bundestagu* kanclerz H. Kohl powitał z zadowoleniem ostatnie propozycje rozbrojeniowe ZSRR, stwierdził przy tym, że realizacja projektu M. Gorbaczowa nie spowoduje jednak usunięcia przewagi Układu Warszawskiego w dziedzinie broni konwencjonalnych. Wartość oświadczenia Gorbaczowa polega na tym, że zgodnie z zasadą „kto więcej ma, ten w większym stopniu musi się rozbroić”, postępować będzie proces asymetrycznego rozbrojenia. Wygłaszając *exposé* rządowe z okazji przypadającego 10 grudnia Dnia Praw Człowieka H. Kohl powiedział m.in., że rząd federalny nie ma zamiaru zrezygnować z żądania prawa do samostanowienia i innych praw ludzkich dla wszystkich Niemców. RFN ponosi szczególną odpowiedzialność za wszystkich współrodaków w NRD: „Wolność pozostaje jądrem problemu niemieckiego”. Kanclerz wspominał w tym kontekście o wypadkach na granicy między obydwojma państwami niemieckimi.

9 XII — Wicepremier Ireneusz Sekuła przyjął ambasadora RFN w Warszawie Joachima Schöllera. Według PAP „oceniono wzajemną współpracę gospodarczą podkreślając z zadowoleniem jej rozwój, pozytywnie kształtowany ostatnio wprowadzonymi w Polsce ekonomicznymi zmianami systemowymi. Omówiono prace przygotowawcze do posiedzenia komisji mieszanej PRL-RFN, które ma się odbyć w 1989 r.”

10 XII — W Paryżu miało miejsce spotkanie między przebywającymi tam z okazji uroczystości związanych z 40 rocznicą ogłoszenia Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka Lechem Wałęsą i Hansem-Dietrichem Genscherem. Wed-

ług PAP do rozmowy doszło z inicjatywy szefa zachodnoniemieckiej dyplomacji.

10 XII — Podczas swego pobytu w Armenii M. Gorbaczow odwiedził pracującą tam przy usuwaniu skutków trzęsienia ziemi grupę specjalistów zachodnoniemieckich. W tych dniach ambasada radziecka w Bonn przekazała na ręce kanclerza specjalne podziękowania od radzieckiego kierownictwa za okazaną pomoc.

12 XII — Rzecznik rządu federalnego Friedrich Ost poinformował, że jeszcze tej nocy w ramach pomocy dla Armenii zostanie wysłany sprzęt wartości 10 milionów DM.

12 XII — Federalny minister ochrony środowiska Klaus Töpfer (CDU) podpisał w Budapeszcie uzgodnioną jesienią br. umowę o współpracy w dziedzinie ekologii. Ze strony węgierskiej podpis pod dokumentem złożył minister László Marothy. Jest to czwarta umowa tego typu zawarta przez RFN z europejskim krajem socjalistycznym (do tej pory podpisano takie dokumenty z NRD, ZSRR i Czechosłowacją).

12 XII — Z okazji 40 rocznicy podpisania Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka prezydent R. von Weizsäcker przyjął pięcioro przedstawicieli organizacji przesładowanych w różnych krajach świata, których zaproszono za pośrednictwem *Amnesty International*. Prezydent poddał krytyce rządy Polski, Jugosławii i Czechosłowacji za odmowę wydania paszportów swym obywatelom, zaproszonym przez *Amnesty International*. Do sprawy ustosunkował się rzecznik prasowy PRL Jerzy Urban.

12 XII — Podczas spotkania z przedstawicielami organizacji związkowych i społecznych kanclerz H. Kohl powiedział, że należy uczynić wszystko w celu przyspieszenia integracji niemieckich przesiedleńców ze Związku Radzieckiego i pozostałych krajów socjalistycznych. Do tej pory przybyło do RFN 191,5 tys. przesiedleńców. Poinformowano też o porozumieniu, jakie rząd federalny zawarł z Rumunią. W myśl porozumienia corocznie będzie mogło opuścić ten kraj 14 tys. osób pochodzenia niemieckiego (dotąd 11-12 tys.). Za każdego przesiedleńcę rząd RFN jest gotów wypłacić 12 tys. DM.

12 XII — Tygodnik „Der Spiegel” wybrał M. Gorbaczowa „człowiekiem roku 1988”.

12 XII — „Die Welt” zamieścił wywiad z M. F. Rakowskim.

13 XII — Delegacja frakcji CDU/CSU w Bundestagu z Volkerem Rühle (CDU) zakończyła wizytę w Polsce. Wiceprzewodniczącą frakcji, który odbył rozmowy z M. F. Rakowskim, J. Czyrkiem, R. Malinowskim oraz z przedstawicielami Episkopatu i opozycji stwierdził, że jego zdaniem rok 1989 będzie rokiem rozstrzygającym zarówno dla rozwoju sytuacji w Polsce, jak i w stosunkach niemiecko-polskich. Według gościa z RFN szanse na wizytę H. Kohla w Warszawie znacznie wzrosły. Agencja DPA pisze, iż trudności dotyczą m.in. problemów gospodarczych oraz kwestii praw kulturalnych dla Niemców mieszkających w Polsce. W wywiadzie dla rozgłośni „Deutschlandfunk” V. Rühle powiedział, że wyniki rozmów dotyczących wymiany młodzieżowej i powołania do życia instytutów kultury napawają optymizmem.

13 XII — Kanclerz H. Kohl występując na naradzie dowódców Bundeswehry w Würzburgu z zadowoleniem powitał radziecki zamiar jednostronnego ograniczenia sił zbrojnych. Kanclerz stwierdził, że RFN jest szczególnie zainteresowana zapobieganiem wszelkim konfliktom zbrojnym w Europie: „Z ziemi niemieckiej nigdy więcej nie powinna wyjść wojna, ziemia niemiecka nie powinna też stać się terenem wojny”.

13 XII — H.-J. Vogel i W. Brandt wykorzystali wspólny list do M. Gorbaczowa, wskazując na wielkie znaczenie jego przemówienia w ONZ. Autorzy listu twierdzą, że decyzja ZSRR jednostronnej redukcji sił zbrojnych i uzbrojenia konwencjonalnego wzbudza wśród wielu ludzi w RFN entuzjazm i nadzieję.

14 XII — Trzydziestogodzinna oficjalna wizyta w Budapeszcie rozpoczął H.-D. Genscher, który spotkał się m.in. z Karoly Groszem, nowym premierem Miklosem Nemethem, ministrem spraw zagranicznych Peterem Varkonyim i przewodniczącym komisji spraw zagranicznych węgierskiego parlamentu Mátyásem Szűrősem, a także z Jánosem Kádarem. Podpisano protokół przewidujący stałe konsultacje obu ministerstw spraw zagranicznych (spośród krajów socjalistycznych tylko Związek Radziecki zawarł z RFN takie porozumienie). Protokół przewiduje doroczne spotkania ministrów, a niezależnie od tego regularne konsultacje wyższych urzędników MSZ. W trakcie rozmów H.-D. Genscher poinformował Węgrów o stanowisku RFN wobec stosunków Wschód-Zachód, wskazując na konieczność zbliżenia między EWG i RWPG. Omówiono też problematykę rozbrojeniową oraz sytuację mniej-

szości narodowych w Rumunii. H.-D. Genscher otrzymał tytuł doktora honoris causa uniwersytetu w Budapeszcie.

14 XII — Prasa NRD opublikowała pełny tekst rozporządzenia tamtejszej Rady Ministrów z 30 listopada br. w sprawie podróży obywateli NRD za granicę. Rozszerzono możliwości uzyskania paszportów na wyjazd do RFN, dopuszczono też możliwość odwoływania się od decyzji odmownych. Nowe przepisy w dalszym ciągu wykluczają turystykę indywidualną. Rozporządzenie, które wejdzie w życie 1 stycznia 1989 r., spotkało się na ogół z pozytywnymi ocenami w RFN.

14 XII — W Polskiej Misji Wojskowej w Berlinie Zachodnim wręczono złotą odznakę Orderu Zasługi PRL Harry Ristockowi, b. senatorowi i działaczowi SPD.

15 XII — W wywiadzie dla rozgłośni „Südwestfunk” kanclerz Kohl zareagował z dużą powściągliwością na pytanie o swe przyszłoroczne spotkania z przywódcami państw socjalistycznych.

15 XII — Porozumienie o zasadach współpracy między Komisją ds. Wspólnych Kontaktów Międzynarodowych polskich związków młodzieży i studentów a Niemiecką Federalną Radą Młodzieży (DBJR) podpisali w Bonn naczelnik ZHP i przewodniczący DBJR Roland Klaprodt.

15 XII — Podczas konferencji prasowej w Gdańsku Lech Wałęsa mówił m.in. o swym paryskim spotkaniu z min. H.-D. Genscherem. Według L. Wałęsy głównym tematem rozmowy między dwoma politykami była sprawa pomocy gospodarczej dla Polski. L. Wałęsa podkreślił, iż tym razem pomoc taka musi być kontrolowana przez społeczeństwo. W konferencji po raz pierwszy licznie uczestniczyli przedstawiciele środków masowego przekazu PRL.

16 XII — Przebywający w Monachium węgierski minister spraw zagranicznych Peter Varkonyi spotkał się z przewodniczącym CSU Theo Waiglem. Według DPA tematem rozmowy był proces demokratyzacji na Węgrzech oraz liberalizacja tamtejszego systemu gospodarczego.

16 XII — Rzecznik ds. polityki zagranicznej frakcji CDU/CSU w Bundestagu Michaela Geiger (CSU) stwierdziła, że stosunki zachodnioniemiecko-węgierskie mogą być wzorem dla stosunków między Wschodem a Zachodem. Pani M. Geiger dała wyraz sympatii, z jaką RFN odnosi się do reformatorskich wysiłków kierownictwa węgierskiego.

16 XII — Tygodnik „Die Zeit” przynosi tekst wywiadu, jaki Hansjakob Stehle

przeprowadził z M. F. Rakowskim. Polski premier powiedział m.in.: „Niemcy w obu państwach są i pozostaną naszymi sąsiadami, i świadczyliby o braku realizmu, gdybyśmy patrzyli na nich zawsze tylko z uprzedzeniami”.

17 XII — H. Kohl wypowiedział się w telewizji zachodnioniemieckiej na temat stosunków RFN-ZSRR, broniąc politycznego zbliżenia między obu państwami, do jakiego doprowadził obecny rząd federalny poprzez nawiązanie nowych stosunków handlowych i gospodarczych. Kanclerz oznajmił, że nie potrzebuje ostrzeżeń ze strony swych sojuszników w odniesieniu do ocieplenia w stosunkach między obu państwami. RFN wykazuje wystarczający sceptycyzm co do radzieckiego programu reform. Gorbaczow potrzebuje pomocy z zewnątrz, a RFN „i ja jako jej kanclerz jesteśmy gotowi do udzielenia pomocy w sensownych ramach”.

17 XII — W wypowiedzi dla rozgłośni WDR b. kanclerz H. Schmidt bardzo sceptycznie ocenił szanse na powodzenie reform M. Gorbaczowa. H. Schmidt powiedział, że rozbudzone społeczeństwo radzieckie nie pogodzi się na dłuższą metę z gospodarczą sytuacją kraju. H. Schmidt dodał, że ma zaufanie do radzieckiego przywódcy, lecz nie jest wcale pewny, czy jeszcze za 10 lat będzie on rządził krajem. Z tego względu b. kanclerz nie radziłby Zachodowi dokonywać jednostronnego rozbrojenia.

19 XII — V. Růhe podzielił się z dziennikarzami wrażeniami ze swych następujących po sobie wizytach w Polsce i Czechosłowacji.

19 XII — Kończący swą 6-letnią misję stały przedstawiciel RFN w NRD Hans-Otto Bräutigam został przyjęty przez E. Honeckera. H.-O. Bräutigam powiedział następnie dziennikarzom, że w okresie jego pracy proces porozumienia „niemiecko-niemieckiego” posunął się naprzód, aczkolwiek ze względu na niektóre „zadrażnienia” trudno jest mówić o stosunkach dobrego sąsiedztwa.

19 XII — Instytut Badań Społecznych *Intratest* w Düsseldorfie opublikował wyniki ankiety świadczące o tym, że przesiedleńcy z Europy Wschodniej mogą liczyć u większości obywateli RFN na zrozumienie i gotowość do pomocy, ale sympatia zanika, gdy w grę zaczyna wchodzić sprawa miejsc pracy. 40% respondentów było zdania, że w obliczu wysokiego stópki bezrobocia w RFN nie powinno się wpuszczać tak wielu przesiedleńców.

20 XII — Przypuszcza się, że w związku z trzęsieniem ziemi w Armenii sam tyl-

ko rząd federalny i podległe mu agendy przekazały w ramach pomocy 44 mln DM (wg stanu na dzień 20 grudnia). Niemiecki Czerwony Krzyż przesłał dotychczas dobra materialne i pieniądze łącznej wartości 21 mln DM. Indywidualne przekazy nie są jeszcze podliczone. Ze słowami podziękowania wystąpili w tych dniach M. Gorbaczow, radziecki minister zdrowia Jewgienij Czałow oraz ambasador ZSRR w Bonn Jurij Kwieński. Tymczasem prasa zachodnioniemiecka zamieszcza doniesienia świadczące o zaskoczeniu nieudolnością władz radzieckich w usuwaniu skutków katastrofy.

20 XII — W wypowiedzi dla PAP min. T. Olechowski mówił m.in. o stosunkach z RFN: „Z naszej strony widzimy realną perspektywę pozytywnych rozstrzygnięć dla osiągnięcia zasadniczego postępu, a nawet przełomu, stworzenia właściwych przesłanek dla wizyty w naszym kraju kanclerza Kohla”.

21 XII — W Bonn podpisano porozumienie przewidujące bezpośrednie połączenie lotnicze między RFN i Albanią. Na trasie Bonn-Tirana będą latać samoloty Lufthansy typu *Boeing 737*.

21 XII — Występujący w Wuppertalu na imprezie partyjnej FDP H.-D. Genscher oznajmił, iż Zachód powinien zdecydować się na kroki rozbrojeniowe nawet mimo tego, iż Układ Warszawski jest w przybliżeniu trzy razy silniej uzbrojony.

22 XII — W Düsseldorfie poinformowano, że wkrótce dojdzie do podpisania umowy w sprawie budowy w Moskwie centrum prezentującego gospodarkę RFN. Na czele wspólnego przedsiębiorstwa, które zbuduje centrum kosztujące kilkaset milionów DM, stoi *Deutsche Bank* i odpowiednia agenda przy Radzie Ministrów ZSRR.

23 XII — W wywiadzie dla „Westfälische Nachrichten” kanclerz H. Kohl zaapelował do mieszkańców RFN, by „jeszcze więcej jeździli do NRD”: „Pragnąłbym, aby ostatnie klasy naszych liceów — zanim ich uczniowie pojadą do Rzymu czy Paryża — odwiedzili Wartburg czy Lipsk, aby dowiedzieć się czegoś o historii Niemiec po drugiej stronie drutu kolczastego i muru”.

26 XII — M. Gorbaczow przyjął przebywającego w Moskwie przewodniczącego Niemieckiej Partii Komunistycznej (DKP) Herberta Miesę.

26 XII — „Der Spiegel” opublikował wspomnienia Güntera Guillaume’a, oskarżonego w 1974 r. o szpiegostwo na rzecz NRD, co spowodowało wówczas dymisję kanclerza W. Brandta. Tekst do-

stał się w ręce dziennikarzy jakoby za pośrednictwem ministerstwa bezpieczeństwa NRD.

27 XII — W wywiadzie dla kolońskiego dziennika „Express” minister ds. badań naukowych i techniki Heinz Riesenhuber (CDU) wskazał na pomyślne perspektywy współpracy zachodnioniemiecko-radzieckiej w badaniu przestrzeni kosmicznej. Minister wyraził przekonanie, że najpóźniej za trzy lata może być zorganizowany pierwszy wspólny lot kosmiczny.

27 XII — Parlamentarny sekretarz stanu w ministerstwie ds. stosunków wewnętrzniemieckich Ottfried Hennig (CDU) w wywiadzie dla „Die Welt” powiedział, iż spodziewa się zawarcia w pierwszej połowie 1989 r. porozumienia z NRD o budowie trasy kolejowej szybkiego ruchu między Hanowerem a Berlinem oraz postępu w rozmowach między RFN, NRD i Czechosłowacją w zakresie ochrony środowiska.

27 XII — Sekretarz generalny KC KPCz Miłosz Jakesz udzielił wywiadu I programowi zachodniemieckiej telewizji (ARD).

28 XII — Ambasador radziecki w Bonn J. Kwieciński przyjmując sumę 6,8 mln DM zebraną przez Federalny Związek Wydawców Gazet (BDZV) na rzecz ofiar trzęsienia ziemi w Armenii ponownie podziękował za pomoc RFN: „Oceniamy to m.in. także jako wyraz nowej jakości w stosunkach między obydwoma naszymi krajami...”

28 XII — Prezes Ludowego Związku Opieki nad Niemieckimi Grobami Wojennymi (VDK) Hans-Otto Weber powiedział, że liczy na taką współpracę z Europą Wschodnią, jaka istnieje z Europą Zachodnią. Zdaniem Webera pielęgnowanie grobów żołnierskich w krajach wschodnioeuropejskich może przyczynić się do lepszego porozumienia w Europie.

30 XII — Centralne dzienniki rumuńskie opublikowały tekst wywiadu Nicolae Ceausescu dla „Die Welt”. Przewódca rumuński zaorzeczył, jakoby burzone wsie będące ośrodkami kultury węgierskiej i niemieckiej.

30 XII — W wypowiedzi dla „Süddeutsche Zeitung” szef Urzędu Kanclerskiego W. Schäuble stwierdził: „Jest mało

prawdopodobne, by kanclerz w przyszłym roku udał się do NRD. Rewizyta nie jest obecnie żadnym tematem w stosunkach między obu państwami”.

30 XII — Rzecznik frakcji SPD ds. polityki niemieckiej Hans Büchler, który przedstawił na konferencji prasowej propozycję swej partii w zakresie *Deutschlandpolitik* uznał, że rządząca koalicja jest zbyt skromna w żądaniach kontrświadczeń ze strony NRD. H. Büchler określił jako priorytetowe zadania w dziedzinie ochrony środowiska. Jego zdaniem nowa przewodnicząca *Bundestagu* powinna usunąć „deficyt” w oficjalnych kontaktach między *Bundestagiem* a Izłą Ludową NRD. Polityk SPD zaproponował wreszcie zwołanie w 1989 r. „niemiecko-niemieckiego” wielkiego forum uczonych, publicystów, polityków i ludzi kultury, które omówiłoby „wszystkie sprawy dotyczące stosunków między obu państwami niemieckimi” i stałoby się okazją do omówienia procesów reformatorskich w Europie Wschodniej.

30 XII — Rzecznik frakcji CDU/CSU ds. polityki niemieckiej Eduard Lintner (CSU) określił propozycję H. Büchlera zwołania „niemiecko-niemieckiej” konferencji jako niedojrzałą i zaapelował do SPD, by wykorzystwała swe dobre stosunki z SED w celu wywarcia nacisku na kierownictwo NRD w kierunku przyznania swym obywatelom większych swobód i gwarancji. Rzecznik frakcji wykluczył też możliwość zamknięcia istniejącej w Salzgitter centrali rejestrującej przypadki naruszania praw człowieka w NRD.

30 XII — Przewodniczący CDU T. Wai-gel powiedział, iż jego partia optuje na rzecz takiej polityki niemieckiej, która koncentrowałaby się na problemach możliwych do realizacji aczkolwiek nie rezygnuje z pryncypiów i pozycji prawnych.

31 XII — Warszawska „Polityka” zamieściła rozmowę z V. Rühle. Polityk chadecki powiedział m.in.: „Obie strony życzą sobie „aby wizyta Kohla w Polsce była możliwa w przyszłym roku. I jeśli bardziej intensywnie i płynniej niż dotychczas wykonane zostaną prace przygotowawcze, to jestem tu wielkim optymistą. Już teraz widać postępy, ale można by iść jeszcze szybciej”.

Opracowanie: Stanisław Żerko